

Verktyg för ökad inkludering av migranter med normbrytande funktionalitet

RÄTTEN TILL ARBETE OCH
ÖMSESIDIG INTEGRATION

Bidragsstiftelsen

**ALLMÄNNA
ARVSFONDEN**

© Rätten till arbete och ömsesidig integration
Disabled Refugees Welcome och Independent Living Institute
(org. nr: 802017-5090)
ISBN 978-91-527-8708-3
Text: Tiina Nummi Södergren
Layout: Susanne Berg
Exellent Print & Design, Stockholm 2023

Inledning

Lyckad inkludering måste samskapas med migranter med normbrytande funktionalitet och krävs ett öppet samhälle med normer, strukturer och miljöer där personer med olika förutsättningar och identitet kan vara delaktiga och bidra på jämlika villkor. På en arbetsmarknad där diskriminerande strukturer och fördomar finns är hindren många för att en person med normbrytande funktionalitet som är ny i Sverige ska komma till ett jobb. Även personer med funktionsnedsättning och svensk härkomst har svårt att få arbete.

Tillgång till rättigheter, demokrati och social sammanhållning är centralt för att kunna komma ut på arbetsmarknaden. En ömsesidig inkluderingsprocess är oersättlig för att individer ska förverkliga det som de vill med framgång för sig själv och även för samhället. I fall där behov av stöd finns för att föra sin egen talan, ska personen ha tillgång till assisterad beslutsfattande.

Vi organisationer är viktiga aktörer i den ömsesidiga inkluderingsprocessen. Tillsammans kan vi alla bidra till att skapa en miljö som ger det stöd och de utvecklingsmöjligheter som behövs för lyckade inkluderingsprocesser, om våra organisationer är utrustade för det. Medvetenhet och ett systematiskt arbete på organisations- och samhällsnivå kan bidra till den önskade utvecklingen.

Tips från denna verktygslåda syftar till att underlätta för oss, organisationer, projekt och samhället i allmänhet att förbättra vårt arbete för ökad inkludering. Målet med verktygslådan är att ge konkreta tips och metoder för att bidra till att migranter med normbrytande funktionalitet får tillgång till ar-

betsmarknaden på lika villkor som andra. Det handlar också om tillgång till mänskliga rättigheter i stort, i processen från ankomsten till Sverige till ett arbete. Verktygslådan kan användas av enskilda personer, organisationer, arbetsgivare och andra aktörer, men riktar sig i första hand till organisationer i civilsamhället.

Verktygslådan är baserad på samlade erfarenheter från Independent Living Institute (ILI), ILIs projekt med Bidragsstiftelsens samt ILI/Arvsfondsprojektet Disabled Refugees Welcome och Ömsesidig integration - Rätten till arbete (DRW-RTA). I bilaga 6 finns information om ILI och projekten. Information om DRW- och RTA-projekten finns även på <https://disabledrefugeeswelcome.se/>.

Viktiga steg för inkludering av migranter med normbrytande funktionalitet beskrivs. Du hittar en samling av verktyg och tips som kan följas för att bryta ner hinder som står i vägen för migranternas inkluderingsprocess.

I bilaga 1 finns de fyra viktiga perspektiv som vi anser är nödvändiga inom insatser om migration och funktionsrätt: dvs människorättsperspektivet, funktionshinderperspektivet, intersektionalitetsperspektivet och det hälsofrämjandeperspektivet.

I bilaga 2 finns begreppsförklaringar till Independent Living (IL), dess grundläggande principer och förhållningssätt som formar grundpelarna för ILIs arbete med inkludering.

I bilaga 3 finns andra begreppsförklaringar om de olika benämningarna om

erfarenhet av funktionshinder och olika termer för personer som har migrerat.

I bilaga 4 finns olika hinder beskrivna som migranterna har mött och som är bra att veta om och ta hänsyn till när vi arbetar framåt med inkludering.

I bilaga 5 finns beskrivningar av metoder som vi anser fungerar i inkluderingsarbetet.

Verktygslådan innehåller konkreta tips, verktyg och metoder för arbetet för inkludering. Det finns t ex checklistor för specifika områden, såsom digitala möten, fysiska möten och annat. Vi avslutar med verktyg för inkluderande uppföljning och utvärdering för att säkerställa en långsiktighet.

ILI erbjuder ett antal utbildningar baserade på erfarenheter och lärdomar från olika projekt. I avsnittet Utbildningar

finns en lista på utbildningsämnen. Vi delar gärna med oss av våra erfarenheter och vi välkomnar en dialog med er om era erfarenheter. Hör gärna av er. Vi önskar er lycka till med ert arbete för en bättre inkludering, och kom ihåg att inkludera personer från målgruppen i era verksamheter från början till slut. Vi i vår tur tackar för engagemanget från våra projektdeltagare i framtagandet av denna skrift.

Denna skrift har tagits fram av:

Rahel Abebaw Atnafu, Jamie Bolling, Linda Robertsson och Mari Siilsalu, som är verksamma inom Independent Living Institute, i samarbete med projektdeltagare.

Den 25 oktober 2023

Innehåll

Bakgrund till verktygen för inkludering av migranter med normbrytande funktionalitet	1
Verktygen i verktygslådan	2
1. Självanalys som verktyg	3
2. Strategier för bemötande och kommunikation som verktyg	5
3. Stöd utifrån individers behov som verktyg	8
4. Inkluderande aktiviteter och möten med migranter med normbrytande funktionalitet som verktyg	10
5. Inkluderande utvärdering som verktyg	14
6. Inkluderande uppföljning som verktyg	15
Utbildningar	16
Bilaga 1 - Nödvändiga perspektiv för arbetet inom migration och rättigheter för personer med normbrytande funktionalitet	18
Bilaga 2 - Viktiga begrepp för verksamhet med Independent Living som grund	20
Bilaga 3 - Begrepp som beskriver målgruppens erfarenhet	23
Bilaga 4 - Strukturella hinder	27
Bilaga 5 - Metoder som fungerar	32
Bilaga 6 - Kort om ILI och DRW-, RTA- och DHR-projekten	34

Bakgrund till verktygen för inkludering av migranter med normbrytande funktionalitet

ILIs arbete grundas i Independent Livings (IL) filosofi och dess grundpelare som förklaras i bilaga 2, där empowerment, självbestämmande och samskapande är tre centrala begrepp. Arbetet bygger på Förenta Nationernas (FN) Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD)¹ som Sverige och de flesta länder har signerat och ratificerat. All verksamhet inom ILI syftar till att profilera Independent Living, självbestämmande, inkludering av personer med normbrytande funktionalitet och jämlika livsvillkor för alla enligt CRPD.

En del begrepp som används i verktygslådan finns förklarade i de olika bilagorna. En förståelse av dessa begrepp underlättar i sin tur förståelsen för verktygen, metoderna och tipsen som presenteras i den här skriften. Mer utförliga beskrivningar finns i den metodbok som skrevs under det tidigare Arvsfondsprojektet Disabled Refugees Welcome (DRW). Boken finns på ILIs webbsida².

När vi inom ILI arbetar med migration och inkludering ser vi hur individer i inkluderingsprocessen möter utmaningar och hinder som tillsammans formar en vägg som sätter stopp för inkludering. Vi har samtalat med många migranter med normbrytande funktionalitet inom våra olika projektverksamheter, som har berättat om utmaningar och hinder som de har mött i sina integrationsprocesser. I bilaga 4

hittar du en översikt av de olika strukturella hinder som hämmar inkludering och integration av migranter med normbrytande funktionalitet i Sverige. Dessa strukturella hinder kan ses som en vägg, en samling av hinder, som gör att individer inte kommer framåt i sin inkluderingsprocess och inte kommer in på arbetsmarknaden. Illustrationen av väggen i bilaga 4 ger en inblick i arbetet som behövs för att demontera väggen. Varje byggsten måste bort om vägen till inkludering ska utvecklas med migranterna, på jämlika villkor med andra. Exempelvis kan det handla om behov av bättre och tidsenlig information och kommunikation om allt som kan dyka upp. Ni kanske redan själva har upptäckt dessa hinder som vi har upptäckt och även andra utmaningar eller hinder. Hör gärna av er angående både de hinder och lösningar som ni har identifierat.

Både projektet Disabled Refugees Welcome (DRW) och det efterföljande projektet Ömsesidig integration - Rätten till arbete (RTA) har riktats till migranter med normbrytande funktionalitet. En röd tråd i båda projekten har varit att all verksamhet ska samskapas med målgruppen, det vill säga med migranter med normbrytande funktionalitet. Därför har arbetet med inkludering varit i centrum för båda projekten, vilket har varit en gynnsam grund för olika metoder och strategier

1 SÖ 2008:26, Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och fakultativt protokoll till konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, Utrikesdepartementet: Stockholm (ISSN 1102-3716)

2 DWR, Välkommen vem du än är - DWR:s metodhandbok för ett tillgängligt mottagande och etablering av migranter med normbrytande funktionalitet, (<https://disabledrefugeeswelcome.se/wp-content/uploads/Methodhandbok-1.pdf>)

för att involvera migranterna i verksamheten. Exempelvis handlar det om att alltid arbeta med individen i centrum och med möjlighet till modersmålstolkning vid behov. I bilaga 5 hittar du en översikt av metodiken som tagits fram i DRW-verksamheten.

Vi har producerat denna verktygslåda för att dela med oss av lärdomarna från projektverksamheten, som har lett till

en mer inkluderande verksamhet för migranter med normbrytande funktionalitet hos oss. Vi hoppas att denna verktygslåda kommer att inspirera till en ökad inkludering inom verksamheten hos er, så att vi tillsammans kan verka för att demontera väggen av strukturella hinder och gemensamt arbeta för ett inkluderande samhälle på jämlika villkor för alla.

Verktygen i verktygslådan

Verktyg för konkreta strategier och åtgärder som vi har tagit fram inom projektverksamheten presenteras i denna del av skriften. Dessa verktyg kan ge inspiration och idéer såväl som konkreta tips på vägen till ökad inkludering. En röd tråd i DRW/RTA-verksamheten har varit att all verksamhet samskapas med migranter med normbrytande funktionalitet. Det betyder att migranterna är

aktivt medverkande i alla delar av verksamheten, från första steget i planering till sista steget i utvärdering. Principen om samskapande är också grunden för alla de verktyg för inkludering som vi har tagit fram och som beskrivs nedan.

Vi har delat upp verktygen för inkludering i sex steg:

- **Det första steget är en självanalys av den egna verksamheten. Det är ett viktigt steg och verktyg att börja med för att få en överblick av den egna verksamheten för att kartlägga hur den fungerar just nu och vilka ändringar som behövs.**
- **Det andra steget är att formulera strategier för bemötande och kommunikation. Detta handlar om verktyg för att ha ett inkluderande bemötande och kommunikation, både internt och externt i verksamheten.**
- **Det tredje steget handlar om stöd utifrån individens behov, vilket är centralt för att kunna inkludera personer genom relevant stöd.**
- **Det fjärde steget handlar om aktiviteter och möten som riktas till migranter med normbrytande funktionalitet och inspiration för att genomföra dessa på ett inkluderande sätt.**
- **Det femte steget är utvärdering av de strategier och åtgärder för inkludering som vidtagits. Detta, såväl som självanalysen, handlar om att få en överblick och att kartlägga vilka strategier och åtgärder som fungerar bra och var det finns potential för ytterligare utveckling för inkludering i verksamheten.**

- Det sjätte steget handlar om uppföljning av allt arbete som har genomförts. Vad mer behöver göras för att en bättre inkludering ska uppnås?

1. Självanalys som verktyg

En förändring för ökad inkludering börjar inom den egna verksamheten. Därför är det en bra början att få överblick över den egna verksamheten. En sådan överblick hjälper att förstå och kartlägga vad som redan fungerar bra och är inkluderande inom verksamheten

och se var det skulle behövas en förändring. En avgörande del av självanalysen är att vara självkritisk. Härnäst följer några exempel från DRW/RTA som visar behoven av verktygen, och sedan några frågeställningar som kan ge inspiration för frågor som kan besvaras i analysen.

DRW/RTA-deltagare berättar:

R från DRW hänvisar en deltagare till en organisation för att bli medlem. Deltagaren svarade:

*"Jag har redan försökt att kolla på deras webbplats, men det finns ingen information på engelska eller på ett annat språk."
" Jag tror inte att de vill ha medlemmar som inte är svenskar."*

Vad vi har lärt oss?

För att nå ut till migranter är det bra att ha information på flera språk. Många kan engelska men även andra språk

behövs. DRW/RTA har valt att ha information på engelska, arabiska och ibland amhariska och tigrinja.

Några deltagare har klagat på att medlemsavgifterna hos funktionshinderorganisationer är dyra.

Vad vi har lärt oss?

Migranter med normbrytande funktionalitet tillhör oftast de som har det allra svårast ställt ekonomiskt i Sverige, och

har därför inte råd att betala medlemsavgifterna.

Några frågeställningar för självanalys:

- Vem finns med i arbetet för ökad inkludering inom verksamheten? Är personer som själva har erfarenhet av migration och funktionsnedsättning med i arbetet för inkludering?
- Vilka strukturer har redan etablerats för att främja inkludering, som tex förhållningsregler, traditioner, code of conduct, projektmetoder, aktiviteter osv?
- Är de befintliga strukturerna för inkludering tillgängliga utifrån ett intersektionellt perspektiv och främjar dessa mångfald? Detta kan inkludera exempelvis information på webbsidan, budskap för att nå ut, någonting som tilltalar just personer med ursprung i andra länder.
- Har ni aktiviteter, insatser eller projekt som riktar sig till migranter med normbrytande funktionalitet?
- Är informationen om de aktiviteter, insatser och projekt som riktar sig till målgruppen också tillgänglig utifrån ett intersektionellt perspektiv?

Tips för självanalys:

- **Tips 1:** Börja självanalysen av din organisation genom att titta på organisationens struktur och de regler som styr verksamheterna. Kolla från stadgarna till användning av resurserna.
- **Tips 2:** Kolla vad det finns för demokratiska processer, t ex processer för att öka medlemsbasen och processer för att utveckla projekt. Vad kostar det att bli medlem? En liten summa kan vara för mycket för migranter. Kan organisationen ha en flexibel medlemsavgift?
- **Tips 3:** Vad har vi för information och når vi ut till alla i samhället? Hur når vi migranter med normbrytande funktionalitet? Finns viktig information i lättläst format för grupper som behöver det? Det kan vara t ex migranter eller personer med lässvårigheter.
- **Tips 4:** Kommunikation är mer än den information som vi skickar ut om vad vi är för en organisation och vad vi gör. Det är Reach Out för nya medlemmar men också till deltagare i våra olika aktiviteter. När vi de grupper vi vill? Har vi information på olika språk? Mycket av informationen finns på hemsidor och i sociala medier. Inkluderas bilder som visar mångfald?
- **Tips 5:** Se över tillgängligheten, om organisationen och aktiviteterna är tillgängliga med hänsyn till alla typer av funktionsnedsättningar, såväl som om de är tillgängliga språkmässigt.

2.Strategier för bemötande och kommunikation som verktyg

Bemötande och kommunikation är centrala delar av arbetet med inkludering. Hur verksamheten bemöter människor både internt och externt är en nyckelfaktor som utgör graden av inkludering i verksamheten. Tätt sammankopplade till bemötandet ligger också strategier för både intern och extern kommunikation, som avgör om migranter med

normbrytande funktionalitet ges möjlighet att inkluderas eller inte. Härnäst finns några exempel från DRW/RTA som visar behoven av verktyg och sedan några frågeställningar som kan besvaras. Svaren på frågorna kan inspirera till förändring för ett mer inkluderande bemötande och kommunikation.

DRW/RTA-deltagare berättar:

En deltagare berättade att hon trivs bra med sin kurator. När hon träffade kuratorn för första gången, kände kuratorn till olika aspekter kring personens hemland och dess kultur, såsom exempelvis matkultur och väder, fast kuratorn själv är svensk. Då kände personen sig avslappnad och trygg när hon var hos kuratorn.

Vad vi har lärt oss?

När vi ska skapa en trygg mötesplats för migranter med normbrytande funktionalitet är det väldigt bra att visa intresse för och lära oss om olika aspekter kring deras ursprungliga sociala bakgrund. Att kunna lite om kulturen och det geo-

grafiska området där de har bott innan de kom till Sverige ger tillhörighet. Det är berikande för vår egen verksamhet och får deltagarna att känna sig mer hemma hos oss.

En annan deltagare berättade om hennes traumatiska situation som inträffade när hon var gravid och nyligen hade flyttat till Sverige. Hennes barnmorska varnade henne att inte äta den mat man brukar äta i personens hemland. Barnmorskan sa att maten är för starkt kryddat och innehåller för lite näring. "Hon frågade inte ens vad jag har för matvanor utan hade förutfattade meningar om mina personliga matvaror och matkulturen

i mitt hemland." Personen blev sårad och fundersam på vad barnmorskan menade.

Vad vi har lärt oss?

Det är inte alltid enkelt att vara medveten om ens egna förutfattade meningar. Därför är det avgörande att sträva efter medvetenhet och verkligen reflektera över hur vi ser på människor med olika social bakgrund och vilka slutsatser vi drar kring deras personliga förhållanden. Kanske har vi glömt att ställa några

frågor till personen för att verkligen förstå deras situation innan vi drar några förhastade slutsatser. Slutligen behöver vi alltid komma ihåg att annorlunda inte är lika med fel. Inkludering är en strävan efter ett samhälle av berikande mångfald och bygger på ömsesidighet.

Några frågeställningar om strategi för kommunikation och bemötande:

- Främjas mångfalden redan vid rekrytering av nya medarbetare, så att den dubbla kompetensen finns? (Se tips 3 nedan).
- Hur kommunicerar man på bästa sätt med personer som kommer från andra länder, andra kulturer?
- Vilket är bästa sätt att bemöta personer som kommer från andra kulturella traditioner, andra religioner osv?
- Hur kan det på ett tydligt sätt förmedlas att alla förväntas vara med på lika villkor oavsett identitet eller social status? Exempelvis kan det handla om att bilder i olika informationsmaterial representerar inkludering och den mångfald vi vill uppnå.

Tips för kommunikation och bemötande:

- **Tips 1:** Ta fram en strategi och plan för att komma i kontakt med målgruppen. Hur detta ska göras beror på olika faktorer som exempelvis hur mycket kontakter med målgruppen ni redan har, vad organisationen har för förutsättningar osv. Det kan exempelvis handla om att planera ett samarbete med andra aktörer som redan har kontakt med målgruppen, som t ex myndigheternas servicekontor (Migrationsverket, Arbetsförmedlingen osv), anordnare av integrationsinsatser och anordnare av stödinsatser för personer med normbrytande funktionalitet osv.
- **Tips 2:** Ta fram en strategi och plan för kommunikation med målgruppen.

- **Tips 3:** Se till att planeringen för kommunikation med målgruppen görs utifrån dubbel kompetens. Erfarenheten från DRW-verksamheten har visat att den dubbla kompetensen är en nyckelfaktor för att kunna nå migranter med normbrytande funktionalitet. Den dubbla kompetensen innebär att personer som har egen erfarenhet av både funktionshinder och migration förstår området på ett annat sätt än någon som saknar erfarenheter av det ena eller andra. Sådan förståelse som bygger på den dubbla kompetensen ger en bra grund för kommunikation med målgruppen, som i sin tur leder till framgångsrik inkludering av målgruppen. Därför är det viktigt att arbetet med inkludering bedrivs av personer som har dubbel kompetens eftersom de kan bygga en hög grad av förtroende hos målgruppen och med hjälp av sin kunskap ta fram en effektiv strategi för kommunikation.

- **Tips 4:** Se till att kommunikationen är tillgänglig utifrån målgruppens behov. Detta innebär att säkerställa språkrättvisa och att förebygga funktionshinder. Exempelvis kan det handla om att informationen om din organisation översätts till olika språk eller att det används språktolkning, teckenspråkstolkning, samtalsmatta eller alternativ/kompletterande kommunikation vid möten. Det finns röster som vill begränsa tillgången till tolktjänster, oftast med hänvisning till att tolktjänster är kostsamma och att alla ska uppmuntras till att lära sig svenska så fort som möjligt. Här är det viktigt att komma ihåg att det kan finnas många anledningar till att någon inte kan använda svenska som kommunikationsspråk. Att neka tolktjänst riskerar att stänga ute en person helt och hållet. DRW:s erfarenhet har visat att det finns personer som vill ställa upp som volontär och ta rollen som tolk, ifall det inte finns pengar för att betala för inhyrd tolkning.

- **Tips 5:** Se till att ni har någon som kan agera som kulturtolk. Det är viktigt att det finns förståelse och kunskap om de olika kulturer som människor kommer ifrån. I kommunikation behöver språktolkning kompletteras med en kulturell aspekt eftersom det kan finnas koncept och uttryck i det ena språket som inte finns i det andra språket, utifrån olika kulturella bakgrunder. Exempelvis kan det handla om att vid en diskussion om stöd till personer med normbrytande funktionalitet i Sverige behövs det inte bara språktolkning utan också en förklaring om det svenska systemet med social välfärd som inte nödvändigtvis har en motsvarighet i den andra kulturen/ursprungslandet.

-

3. Stöd utifrån individers behov som verktyg

Migranter med normbrytande funktionalitet är en heterogen grupp människor. De har kommit till Sverige från världens olika länder, med olika social bakgrund, livserfarenheter och personliga förhållanden. De har kommit till Sverige av olika anledningar och kan söka sig till er verksamhet av olika anledningar. Exempelvis kan de söka sig till verksamheten för att hitta ett socialt sammanhang i sin tillvaro, för att de vill vara med på olika aktiviteter eller för att de kanske behöver stöd i samhällsorientering. Därför kan varje individ ha väldigt olika

behov av stöd. Det är därmed viktigt att personens behov är centrala i stödarbetet, så att stödet blir anpassat efter varje persons specifika behov.

Det är avgörande att se varje persons förutsättningar och arbeta med individen i centrum. Alla ska komma till tals, så lyssna till vad alla individer har att säga. Härnäst finns några frågeställningar som kan ge inspiration för att utveckla strategier för stöd utifrån individens behov.

DRW/RTA-deltagare berättar:

En deltagare i 30-årsåldern, som har ett rehabiliteringsbehov och vill vara aktiv i sport, hänvisades till ett ställe där man deltar i olika idrottsaktiviteter. Det var inte lätt för personen att förstå och följa vad coachen sa under träningen, eftersom coachen bara pratade svenska och personen kunde inte svenska ännu. Coachen sa till honom att det kanske vore bättre om deltagaren bytte till barngruppen eftersom där pratas det lättare svenska som personen kanske kan förstå.

Vad har vi lärt oss?

I vårt samhälle finns det en djuprotad förväntan om att alla som flyttar till Sverige lär sig svenska mer eller mindre omedelbart efter ankomst. I verkligheten, att lära sig ett främmande språk, kan vara väldigt intellektuellt krävande för en person. Det tar mycket tid och resurser för att lära sig svenska. För personer med vissa förutsättningar kan det ta många år och en del personer kanske aldrig helt kommer att lära sig svenska

av olika anledningar. Det kan vara på grund av deras funktionsnedsättning, något sjukdomstillstånd eller deras sociala situation. Därför är språkrättvisa en avgörande del av inkluderingsarbetet. En inkluderande verksamhet är en verksamhet med språkrättvisa genom hela verksamheten, så att alla personer kan inkluderas i alla delar av verksamheten.

Några frågeställningar om strategi för individuellt stöd:

- Hur förberedda är vi när vi blir kontaktade av någon från ett annat land? Är vi flexibla i vårt sätt att ta emot någon från ett annat land? Är vi verkligen öppna och inkluderande?
- Finns det tillgång till tolkning vid behov för att kunna prata med personer på deras modersmål?
- Vad har de personer som söker sig till verksamheten för traditionell och religiös bakgrund? Finns det kulturella aspekter som behöver tas hänsyn till? Det kan handla om att tänka extra på vilka datum och tider som passar för möten, så att dessa inte hamnar på högtider i vissa kulturer. Exempelvis, på fredagar kl 11 - 13 är det Juma, fredagsbön inom islam. Den 11 september 2023 var det nyår i Etiopien, en högtid som dock inte sker på samma datum varje år.

Tips för stöd utifrån individens behov:

- **Tips 1:** Inhämta kunskap om situationen, kulturell och religiös bakgrund för de personer/grupper av personer som kontaktar organisationen.
- **Tips 2:** Försök att få grundläggande information om individens ursprung. Generalisera inte utan försök att veta vad som är unikt i varje individs situation.
- **Tips 3:** Ge möjlighet att lyssna på individerna och verkligen höra vad de säger. Erbjud tolkning vid behov.
- **Tips 4:** Det bästa sättet att identifiera behoven och förutsättningarna hos enskilda personer är att systematiskt fokusera på individens perspektiv snarare än perspektiv av den sociala gruppen som individen eventuellt tillhör.
- **Tips 5:** Varje individ är unik! Därför behöver alla stödinsatser anpassas efter varje individ. Exempelvis i rådgivning och peer support är det viktigt att tänka på vilket sätt det är bäst att kommunicera med varje individ. (Om peer support, se avsnitt 4. nedan). Vissa personer behöver träffa en rådgivare in person. För andra kan telefonrådgivning passa bättre.

4. Inkluderande aktiviteter och möten med migranter med normbrytande funktionalitet som verktyg

Planerade aktiviteter kan anordnas för en person eller för en grupp av personer. Idag efter pandemin anordnas möten både fysiskt/på plats och digitalt. Det finns en mycket intensiv process med digitalisering i hela samhället. Detta innebär både nya digitala verktyg för inkludering och samtidigt en ökad risk för digitalt utanförskap. Inte alla personer har tillgång till, eller kunskap om, digitala verktyg, digitala enheter med lämplig mjukvara, BankID och så vidare.

Förhållandet mellan digitalisering och fysiska aktiviteter för migranter med normbrytande funktionalitet är ett bra exempel på både utmaningar och möjligheter i arbetet för ökad inkludering. Aktiviteter blir mer framgångsrika när flera personer inkluderas med olika bakgrunder och erfarenheter av migration och funktionsnedsättning. Härnäst finns några frågeställningar som kan ge inspiration för arbetet med aktiviteter och möten för migranter med normbrytande funktionalitet.

DRW/RTA-deltagare berättar:

En deltagare har varit på ett evenemang hos en av organisationerna som jobbar med funktionshinderfrågor. På evenemanget fanns det fika med skinksmörgåsar. Personen sa att hen inte äter skinka. Då reagerade flera andra personer på evenemanget med några riktigt fördomsfulla uttalanden. "Om du inte är vegetarian, då är det inget problem att äta skinka, det är inte giftigt!" - sa någon. "Man måste lära sig om matkulturen i Sverige" - sa en annan. Deltagaren berättar för oss: "Jag förstår att de försöker bidra till min kunskap om Sverige, men de förstår inte att det handlar om den religiösa traditionen som jag följer. Så jag tappade intresset för att komma tillbaka till den här organisationen."

Vad har vi lärt oss?

Den kulturella dimensionen i inkluderingsarbetet är helt avgörande och samtidigt många gånger väldigt svårt att få grepp om. Kom ihåg att kultur och religion är lika mycket en del av personlig identitet som kön, funktionsnedsättning, etnicitet osv. Inkluderingsarbetet behöver utgå lika mycket från alla dessa

aspekter av personlig identitet, så att verksamheten blir tillgänglig för personer med olika behov utifrån dennes etniska, kulturella eller religiösa tradition, såväl som utifrån dennes normbrytande funktionalitet och språk.

Några frågeställningar om planering av aktiviteter och möten:

- Har vi den information som vi behöver i förväg för möten med personer från ett specifikt land eller område? Exempelvis inom vissa religioner finns det tydliga könsroller och associationer som vi behöver vara medvetna om när vi möter personer från dessa kulturer.
- Vilka aktiviteter efterfrågar de migranter med normbrytande funktionalitet som ni har kontakt med? På vilket sätt önskar de att dessa genomförs?
- Vilka strategier kan användas för att involvera migranter med normbrytande funktionalitet i planering och genomförande av aktiviteter och möten?

Tips för planering av aktiviteter och möten:

- **Tips 1:** Ta fram en strategi och en plan för att organisera möten med målgruppen. Även här är det viktigt att använda dubbel kompetens. Det är också viktigt att möten sker både digitalt och fysiskt för att kunna bemöta de olika behoven som olika personer har, samt att de är tillgängliga.
- **Tips 2:** Migranter med normbrytande funktionalitet som ni redan har kontakt med bör vara med i planeringen av möten och välja teman och sakfrågor som ska diskuteras. Detta är viktigt för att innehållet genuint ska förankras hos målgruppen, och på den personliga nivån är det viktigt utifrån principen om empowerment (se bilaga 2), då personerna får öva på att uttrycka sina behov, dela sina tankar och åsikter och se att din organisation agerar på dessa. Att ha ett uppdrag eller en roll vid planering och genomförande av möten eller aktiviteter är viktigt för deltagarna utifrån principen om empowerment eftersom de då inte blir passiva mottagare, istället blir de aktiva skapare av aktiviteter och möten som de sedan drar nytta av.

Några exempel på aktiviteter för målgruppen från DRW/RTA:

Både projektet Disabled Refugees Welcome (DRW) och det efterföljande projektet Ömsesidig Integration - Rätten till arbete (RTA) har riktats till migranter med normbrytande funktionalitet. En röd tråd i båda projekten har varit att all verksamhet ska samskapas med målgruppen, dvs migranter med normbrytande funktionalitet. Detta har varit en utmärkt grund för nya idéer och strategier för att ta fram aktiviteter och skapa nya mötesplatser för och med

migranter med normbrytande funktionalitet. Härnäst följer några exempel på aktiviteter och mötesplatser som har varit en del av vår projektverksamhet.

Arbetscafé

RTA-projektets arbetscaféer är öppna evenemang med syftet att ge migranter med normbrytande funktionalitet ett tillfälle för att träffas över en fika och tillsammans lära sig mer om bl.a. arbets-

relaterade oskrivna regler, utveckla sina kunskaper i svenska språket samt få mer information om det svenska samhället och arbetsmarknadssystemet. Arbetscaféer kan också öppna upp för att utveckla ens personliga nätverk och att träna på olika färdigheter som kan behövas i formella sammanhang, som exempelvis att svara på enkäter. På DRW:s hemsida hittar du projektets checklista för att planera och genomföra arbetscaféer³.

Egna berättelser

”Egna berättelser” handlar om att samla berättelser, erfarenheter och förslag på hur mottagandet kan göras bättre. Detta med syfte att höja medvetenheten om rättigheter, agerande och deltagande. Det handlar om att skapa trygga rum för ökad tillit, känslan av tillhörighet och att lära av varandras strategier, att ge stöd och tillsammans hitta möjliga vägar för att lösa en svår situation.

Fokusgrupper

Fokusgrupper är en enkel metod som snabbt skapar ett ökat deltagande av personer i målgruppen. DRW/RTA-projektet använder metoden för att kartlägga behov och upptäcka fallgrupper som kan uppstå i kontakten med offentliga aktörer. Fokusgrupper lyfter det genuina deltagandet av målgruppen genom att låta dialogen utgå från gruppens bedömning om vad de tycker är viktigast. Gruppen själv kan definiera problem och kvalitet av stöd. Utvärde-

ringen därefter kan baseras på deras behov. Fokusgrupper kan också resultera i nya nätverk, särskilt för personer som saknar sociala nätverk.

Mentorskap

Mentorskap är en stödjande relation mellan en person med normbrytande funktionalitet som är etablerad i Sverige (mentor) och en migrant med normbrytande funktionalitet som får stöd i att etablera sitt liv i Sverige. På DRW:s hemsida hittar du projektets instruktioner för peer-counselling som kan ge inspiration när ni ska ta fram ett system med mentorskap⁴.

Mobila mottagningar

Vi som arbetar i DRW/RTA-projektet, tillsammans med andra experter inom funktionsrätt och migration, personer från de lokala nätverken, samt tolkar, åker ut till kommuner under en dag och håller i en öppethus-verksamhet, där målgruppen kan komma och ställa sina frågor. Ett specifikt tema definieras inför dagen, men med öppenhet för även andra frågor. På DRW:s hemsida hittar du instruktioner för att planera och genomföra mobila mottagningar⁵.

Peer-support

Peer-support, eller kamratstöd på svenska, är ett stödjande samarbete mellan personer som delar liknande livserfarenheter, liknande social tillhörighet och status. Att dela med varandra erfarenheterna från sitt liv samt information och lärdomar baserade på dessa

³ DWR, ”Checklista för arbetscaféer”, (<https://disabledrefugeeswelcome.se/material/checklista-arbetscafe/>)

⁴ DWR, ”Peer counselling instruktioner”, (<https://disabledrefugeeswelcome.se/material/peer-counseling-instruktioner/>)

⁵ DWR, ”Instruktioner för mobila mottagningar”, (<https://disabledrefugeeswelcome.se/material/instruktioner-for-mobila-mottagningar/>)

erfarenheter är kärnan i peer-support, som gör det till en unik metod för stöd i svåra livssituationer.

Photovoice

Photovoice är en metod som härstammar från vad som på engelska kallas Visual participatory research (visuellt deltagande forskning). Photovoice-metodens ändamål är att möjliggöra för målgruppen att nå ut till beslutsfattare på ett tryggt sätt som fungerar för deltagaren. Metoden fungerar också som medel för att synliggöra och skapa en djupare förståelse för målgruppens livssituation, för individen att få nya perspektiv och insikter ur kritiskt reflekterande och resonemang.

Photovoice möjliggör ökat deltagande av målgruppen genom visuella medel såsom film, foton, osv. Det är en process för samhällsengagemang där deltagarna introduceras i metoden och utbildas i dess användning innan foton tas. Efter att fotografier har tagits samlas deltagarna för en gemensam gruppbearbetningssession eller -sessioner. Slutligen beslutar gruppen kollektivt hur man ska utnyttja Photovoice-arbetet för att uppmuntra och genomföra förändringar i samhället genom exempelvis en utställning av de färdiga Photovoice-behandlingarna.

Rundabordssamtal

Rundabordssamtal är en metod som möjliggör ett horisontellt möte mellan målgruppen, representanter för funktionsrättsorganisationer, offentliga aktörer och myndigheter, där specifika

frågor diskuteras. Samtalet genomförs med syfte att öka förståelse och främja dialog mellan samhällsrepresentanter och individer i målgruppen. På DRW:s hemsida hittar du en checklista för att planera och genomföra rundabordsamtal⁶.

Temadagar

På temadagen ligger fokuset på att migranter med normbrytande funktionalitet kan träffas, välja ett tema eller några sakfrågor som de vill lära sig mer om och byta erfarenheter kring, i samtal med varandra. Temadagen kan också handla om något gemensamt hos gruppen som träffas, som exempelvis etniskt ursprung - afrikansk temadag, asiatisk temadag osv. På DRW:s hemsida hittar du projektets checklista för att planera och genomföra temadagar⁷.

Volontärverksamhet

DRW/RTA-verksamheten inom ILI hade inte kunnat bli verklighet utan den enorma insatsen från volontärer med olika bakgrund. Volontärer har hos oss varit både personer som själv är migranter med normbrytande funktionalitet och personer som har kunnat bidra med spetskompetens och professionell kunskap vid behov, exempelvis en arbetsterapeut, kurator eller språktolk. Deltagare i våra målgruppsinriktade aktiviteter och möten har kunnat fortsätta hos oss som volontärer där de bidrar till projektarbetet och samtidigt får stöd genom empowerment och kunskaper om hur det fungerar på en arbetsplats i Sverige.

⁶ DWR, "Checklista för rundabordssamtal", (<https://disabledrefugeeswelcome.se/material/checklista-rundabordssamtal/>)

⁷ DWR, "Checklista för temadagar", (<https://disabledrefugeeswelcome.se/material/checklista-temadagar/>)

Gemensamma nämnare för dessa aktiviteter och möten har varit flexibilitet och variation i struktur och former för deltagande, såväl som samskapande med migranter med normbrytande funktionalitet. Detta har varit avgörande för att kunna inkludera människor

i målgruppen med deras olika behov i centrum och utifrån deras individuella förutsättningar. Förhoppningsvis har dessa exempel på aktiviteter gett dig inspiration för nya aktiviteter och tillvägagångssätt i din organisation.

5. Inkluderande utvärdering som verktyg

Inkludering är inte en engångsinsats. Det är snarare en bestående del av kontinuerlig utveckling. Pågående strategier, aktiviteter och insatser för inkludering behöver varvas med kontinuerlig utvärdering som visar hur långt har vi kommit med inkluderingsarbetet

samt på vilket sätt det är bäst att planera vägen framåt. Härnäst finns några frågeställningar som kan ge inspiration för arbetet med utvärdering gällande inkludering av migranter med normbrytande funktionalitet i verksamheten.

DRW/RTA-deltagare berättar:

En deltagare berättar för oss: "Jag blev medlem i en förening för ett tag sedan när jag var ny i Sverige. När föreningen hade något evenemang, utbildning eller möte, då var allting på svenska. Det var svårt för mig att förstå. Det fanns ingen information i lättläst format eller översatt till andra språk. Ingen brydde sig om jag förstod eller hängde med. Därför slutade jag att gå dit. Nu kan jag bättre svenska men jag känner fortfarande inte att jag tillhör den föreningen."

Vad har vi lärt oss?

Det är inte ovanligt att människor "rösttar med fötterna", det gäller inte minst migranter med normbrytande funktionalitet. Utvärderingsarbete ska såklart ta tillvara på synpunkter från personer som lämnar in en utvärdering eller synpunkter till oss i någon form. Samtidigt är det lika viktigt att söka upp personer som i första hand inte lämnar någon återkoppling. Brist på klagomål betyder sällan att alla är nöjda.

En bra utvärderingsinsats är som en tvåstegsraket där de synpunkter som lämnats in till oss är lika viktiga som perspektiv från personer som i första läget kanske röstade med fötterna eller valde att inte påtala brister i inkluderingsarbetet.

Några frågeställningar för inkluderande utvärdering:

- Finns det rutiner för regelbunden självanalys för att kolla av läget och planera nya steg och strategier för att förbättra inkluderingen av migranter med normbrytande funktionalitet?
- Vilka strategier kan användas för att öka involveringen av migranter med normbrytande funktionalitet i processen med den regelbundna självanalysen?
- Hur utvärderar migranter med normbrytande funktionalitet olika delar av verksamheten hos er och hur följs detta upp?

Tips för inkluderande utvärdering:

- **Tips 1:** En rutin för utvärdering bör upprepas regelbundet för att se hur det ligger till med inkluderingsarbetet, samt för att planera vilka förändringar som behövs.
- **Tips 2:** Se till att utvärdering genomförs så att migranter med normbrytande funktionalitet står i centrum och att utvärderingen bygger på deras upplevelser, tankar och åsikter.
- **Tips 3:** Utifrån utvärderingen behöver det tas fram en plan för uppföljning, (se avsnitt 6. nedan).

6. Inkluderande uppföljning som verktyg

Efter ett utvärderingsarbete med migranter med normbrytande funktionalitet i centrum är det viktigt att följa upp det som utvärderingen visade. Vi ska göra verkstad av utvärderingens resultat.

Några frågeställningar för inkluderande uppföljning:

- Vilka strategier kan användas för att åtgärda de synpunkter som kom fram i utvärderingen?
- Hur medverkar migranter med normbrytande funktionalitet i uppföljningsarbetet?
- Vilka resurser behövs i uppföljningsarbetet?
- Vilken eller vilka organisationer skulle vara bra som samarbetspartner/-s i det arbetet?

Tips för inkluderande uppföljning:

- **Tips 1: Strategin för uppföljning bör samskapas med migranter med normbrytande funktionalitet. När den kunskap som migranterna har fått genom sina personliga erfarenheter används i den samskapande processen, då ökar graden av inkludering.**

Utbildningar

Genom insiktsfulla samtal med migranter med normbrytande funktionalitet, omvärldsanalys och utbildningsinsatser, har vi samlat kunskapsunderlag inom området migration, rättigheter, funktionshinder och arbete, som vi vill dela med andra aktörer i samhället. Med kunskapsunderlag från DRW-, RTA- och DHR-projekten som bas har vi tagit fram ett program som hittills täcker 19

teman för utbildning. Vi erbjuder utbildning utifrån det här programmet till aktörer inom den officiella, privata och ideella sektorn.

Nedan finns en lista med olika utbildningsämnen som ILI kan erbjuda. Välj ett eller flera teman som är relevanta för er verksamhet och hör av er till: info@independentliving.org.

1. **Livssituationen för migranter med normbrytande funktionalitet i Sverige utifrån statistik och personliga berättelser**
2. **Ömsesidig integration, varför och hur?**
3. **Migrationsrätt och regler för stöd med fokus på migranter med normbrytande funktionalitet (inklusive broschyr för migranter med funktionsnedsättning från Myndigheten för Delaktighet)**
4. **Independent Living; filosofi, värderingar och hur dessa påverkar det funktionsrättsliga landskapet**
5. **Funktionsrättshistoria med fokus på Independent Living**
6. **Independent Living-rörelsen och rätten till självbestämmande på europeisk nivå**
7. **Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning**
8. **Rätten till arbete för migranter med normbrytande funktionalitet i teori, lag och praxis**
9. **Samspelet mellan Agenda 2030 och Konventionen om rättigheter för personer med normbrytande funktionalitet, med särskild fokus på konventionens artikel 19 och övervakningskommitténs allmänna kommentar nr 5 samt artikel 27 och övervakningskommitténs allmänna kommentar nr 8.**

- 10. Sociala konstruktioner (medicinska och sociala modellen samt andra perspektiv om normbrytande funktionalitet), teorier, normer och föreställningar om personer med normbrytande funktionalitet genom historien och i dagens samhälle**
- 11. Rätten till självbestämmande för personer med normbrytande funktionalitet i teori, lag och praxis**
- 12. Studiecirkel om rätten till självbestämmande**
- 13. Funktionsrätt och migrationsrätt, samt regler för stöd i Sverige med fokus på migranter med normbrytande funktionalitet**
- 14. Aktiv involvering av personer med normbrytande funktionalitet och metodik med rättighetsbäraren i centrum**
- 15. Workshop baserad på verktygslådan för ökad inkludering**
- 16. Samhällsorientering med fokus på civilsamhället i Sverige**
- 17. Samhällsorientering med fokus på föräldrar med normbrytande funktionalitet**
- 18. Personlig assistans och Independent Living filosofi - personlig assistans i Europa (rekrytering, etnicitet och andra viktiga aspekter inom personlig assistans)**
- 19. Massflyktsdirektivet - lägesbilden samt regler om rätt till uppehållstillstånd, arbete och stöd för flyktingar från Ukraina**

Bilaga 1 - Nödvändiga perspektiv för arbetet inom migration och rättigheter för personer med normbrytande funktionalitet

Här finns de fyra viktiga perspektiv som vi anser att all verksamhet som riktas

till migranter med normbrytande funktionalitet behöver baseras på:

Människorättsperspektiv

Människorättsperspektivet används för att öka medvetenheten om och tillgången till grundläggande rättigheter.

Rätten till självbestämmande är ett mål för Independent Living och även grundläggande i CRPD (Konventionen om

rättigheter för personer med funktionsnedsättning). Tillgång till de mänskliga rättigheterna och samhällets genomförande av sina skyldigheter samverkar och påverkar människors levnadsvillkor. Därför ska mänskliga rättigheterna gälla och tillförsäkras för alla.

Intersektionellt perspektiv

Migranter med normbrytande funktionalitet är en heterogen grupp människor. De representerar en riklig mångfald av livserfarenheter och personliga omständigheter. Därför är det viktigt att arbetet med inkludering av migranter med normbrytande funktionalitet utgår ifrån ett intersektionellt perspektiv.

Det intersektionella perspektivet är viktigt för att identifiera hur kombinationen av olika maktordningar påverkar människors förutsättningar i livet. Det

är ett effektivt redskap som kan ge nya insikter för att upptäcka de dolda maktordningar som kan ligga till grund för olika dimensioner av diskriminering. Det intersektionella perspektivet blir därmed grundläggande för arbetet med målgruppen eftersom det kan synliggöra de konsekvenser som maktförhållanden mellan funktion och migration/etnicitet bär med sig. Ett sådant arbetssätt ska leda till ett individbaserat förhållningsätt, så att alla insatser och aktiviteter tar hänsyn till varje individ.

Funktionshindersperspektiv

Funktionshindersperspektivet gör anspråk på att samhället ska vara tillgängligt för alla oavsett funktionalitet, genom till exempel universell utformning och stödinsatser.

Funktionshindersperspektivet ställer krav på samhället att arbeta bort hinder, i den byggda miljön, att ge relevant och tidsen-

lig information och att erbjuda personligt stöd. En viktig del av funktionshindersperspektivet är att det sätter krav på delaktighet av personer som lever med normbrytande funktionalitet. Personer kan ha olika normbrytande funktionalitet som avser rörelse, kognition, neuropsykiatriska- och intellektuella funktioner.

Med tillämpning av funktionshinderperspektivet kan många hinder förebyggas och samhället fungerar bättre när ingen

utestängs enbart på grund av bristande eftertanke och planering.

Hälsofrämjande perspektiv

Det hälsofrämjande perspektivet understryker att människors välbefinnande påverkas av sin omgivning, både inom ramen för sociokulturella och ekonomiska faktorer samt sociala relationer och miljömässiga faktorer. Hälsan har en stor betydelse för människors möj-

ligheter att delta i samhället, klara skolan, arbeta och leva ett självbestämt liv. Det bör snarare ses som en förutsättning för delaktighet än motsatsen till sjukdom.

Bilaga 2 - Viktiga begrepp för verksamhet med Independent Living som grund

Independent Living

Independent Living är en rörelse av personer med normbrytande funktionalitet, en ideologi och en filosofi med grundprinciper om självbestämmande, lika möjligheter, lika rättigheter, självrespekt, full delaktighet och egenmakt.

Independent Living utgår ifrån rättigheter. Särskilt artikel 19 i Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och dess Allmänna

kommentar nr. 5, definierar rätten till självbestämmande och delaktighet i samhället och rätten att välja var och med vem någon vill leva samt rätten till samhällsservice och personlig assistans. För att möjliggöra Independent living behövs en process med ökad empowerment för individen och ökad delaktighet i samhället.

Aktiv involvering

Principen om aktiv involvering är central för att möjliggöra rätten till ett självbestämt liv i samhällsgemenskapen enligt artikel 4.3 och 33.3 i Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Aktiv involvering innebär att all samhällsplanering sker på ett systematiskt sätt så att personer med normbrytande funktionalitet aktivt medverkar i all samhällelig planering, beslutsfattande, praktiskt genomförande och övervakning som berör deras rättigheter och livssituation.

På engelska finns ett uttryck som Independent Living-rörelsen, och många

inom funktionsrättsrörelsen, använder för att illustrera principen om aktiv involvering - "Nothing about us, without us!" (Ingenting om oss, utan oss), eller för att ställa saken på sin spets - "Nothing without us!" (Ingenting utan oss). Allt inom samhällsutveckling berör ju på det ena eller andra sättet personer med normbrytande funktionalitet. Samskapande, då beslut, strategier och insatser skapas tillsammans med personer med normbrytande funktionalitet, är centralt för att förverkliga principen om aktiv involvering. Begreppen empowerment, delaktighet och samskapande förklaras mer i detalj nedan.

Empowerment

Empowerment är en avgörande förutsättning för att möjliggöra Independent Living. Begreppet empowerment innebär en process där människor får tillgång till information, utökar sina kunskaper, reflekterar och granskar sina liv. Individen ska kunna utöva makt över eget

liv. Det innebär reflektion för att ha eller återta kontroll och påverka sitt liv mot de mål som önskas.

På samhällsnivå handlar empowerment om individer som agerar tillsammans för att påverka och ta kontrollen över

sin egna hälsa och livskvalitet i ett samhälle.

Delaktighet

Delaktighet är en del av empowerment-processen. Att vara delaktig i ett samhälle innebär att få vara med, ha inflytande och fatta beslut om frågor som påverkar ens livssituation. Delaktighet innebär tillgång till arbete, skola, vård och fritidsaktiviteter. Den genuina delaktigheten innebär

att lyssna. Målgruppen definierar och sätter agendan för vad som är viktigast för dem själva och på vilket sätt utvecklingsprocessen ska ske. Rätten till delaktighet är central i Konventionen om rättigheter för personer med normbrytande funktionalitet.

Samskapande

Begreppet samskapande beskriver en metod och en process som utgår från principen om aktiv involvering av personer med normbrytande funktionalitet i samhällsplanering enligt artikel 4.3 och 33.3 i Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Att förverkliga principen om aktiv involvering förutsätter att det sker en systematisk process med samskapande på alla samhällsnivåer. All verksamhet

som utformar vårt samhälle ska skapas tillsammans med personer med normbrytande funktionalitet.

Processen med samskapande tar i anspråk att en del av all verksamhet blir en systematisk process som säkerställer att personer med normbrytande funktionalitet är aktivt medverkande från första steget i planering till sista steget i utvärdering i verksamheten.

Ömsesidig integration

Ömsesidig integration är ett förhållningssätt och en metod för arbetet med migranter med normbrytande funktionalitet använt i ILIs projektverksamhet. Ömsesidig integration utgår ifrån Independent Living och principerna om empowerment och delaktighet. Metoden gör anspråk på ett ömsesidigt ansvar och att samhället ska skapa förutsättningar så alla kan leva ett självbestämt liv. Ömsesidig integration anser vi

behöver utgå ifrån de fyra viktiga perspektiven som förklarades ovan.

Ömsesidig integration handlar till stor del om två centrala aspekter - bemötande och tillgänglighet, som beskrivs nedan. Strukturer för bemötande och graden av tillgänglighet avgör också huruvida samhället lyckas med ömsesidig integration eller inte.

Dubbel kompetens

Dubbel kompetens är en nödvändig förutsättning för ömsesidig integration och ökad inkludering av migranter med

normbrytande funktionalitet. Den dubbla kompetensen innebär att personer som har egen erfarenhet av funktionshin-

der och migration förstår området på ett annat sätt än någon som saknar erfarenheter av det ena eller det andra.

Inom vår projektverksamhet har vi sett vikten av att rekrytera medarbetare så att

vårt arbete med inkludering alltid bedrivs av personer som har dubbel kompetens genom sin erfarenhet av funktionshinder och migration.

Bemötande

Ett bra bemötande är viktigt för alla. Ett bra bemötande är särskilt viktigt för personer som befinner sig i utsatta situationer. Migranter med normbrytande funktionalitet är ofta flerfallt utsatta på grund av samhällets begräsningar, maktordningar, fördomar och strukturell diskriminering.

Det är viktigt med ett öppet sinne och ett respektfullt bemötande från båda parter i ett möte. I detta sammanhang är det viktigt att beakta förutsättningar

som kan bero på funktionalitet. Personer kan ha svårigheter exempelvis gällande rörelseförmåga, syn, hörsel och kognition. Det sistnämnda berör bland annat personer med neuropsykiatriska diagnoser och psykisk ohälsa. Upplevelsen av ett bra bemötande är individuellt och avgörande. Alla människor har individuella förväntningar, önskemål och livssituationer. Den känsla som människor bär med sig efter ett möte reflekterar hur bemötandet upplevs.

Tillgänglighet

Att något är tillgängligt betyder att en person har fysisk, psykisk, sensorisk och kognitiv tillgång och tillträde till en verksamhet samt att personen kan orientera sig där. Personen ska kunna använda en tjänst eller produkt och meningsfullt kunna ta del av en verksamhet. Tillgäng-

ligheten i samhället ska garanteras för personer med normbrytande funktionalitet på jämlika villkor

Bilaga 3 - Begrepp som beskriver målgruppens erfarenhet

Olika begrepp för att beskriva målgruppens erfarenhet belyser olika perspektiv och visar på olika sätt social tillhörighet, maktordningar i samhället och olika aspekter av deras situation. Därför är det betydelsefullt att tänka på hur vi väljer att benämna dessa aspekter av deras erfarenhet och bakgrund samt att

välja begrepp som i sammanhanget bäst beskriver det vi vill tydliggöra eller lyfta. Härnäst beskriver vi några begrepp som vi har använt på ILI och i projekten för att beskriva målgruppens erfarenhet utifrån deras migrationserfarenhet och deras erfarenhet av funktionshinder.

Funktionshinder

Funktionshinder är olika företeelser, miljöer, attityder etc. i samhället som en person med normbrytande funktionalitet möter, som begränsar självbestäm-

mande eller möjligheten att ta del av något. Ett funktionshinder uppstår i mötet med en bristfällig omgivning.

Funktionsnedsättning

Funktionsnedsättning är det begrepp som används i konventionstexter, LSS m.m. om personer som har eller lever med en eller flera funktionsnedsättningar (inte

är!) Begreppet ska användas när vi hänvisar till konventionstexter, LSS m.m., men kan såklart problematiseras om vi vill lyfta det normkritiska perspektivet.

Normbrytande funktionalitet

Begreppet normbrytande funktionalitet kan användas istället för funktionsnedsättning eller funktionshinder i sammanhang där makt, normer och missgynnande är i fokus. Normbrytande funktionalitet flyttar fokus bort från en medicinsk syn på människor som anses ha en avvikande funktionalitet. Istället pekas på att det finns samhällsnormer som gör att vissa personer missgynnas.

Det kan finnas tillfällen då begreppet bör

undvikas. Begreppet bygger på en akademisk analys som inte är solklar för alla. Det är i sig problematiskt att uttrycka sig otydligt och i värsta fall kan det betraktas som att man försöker sätta sig över personen man talar med, vilket i sin tur är en härskarteknik som ska undvikas. På andra språk kan betydelsen av begreppet vid en översättning dessutom bli helt annorlunda än den svenska, och möjligen få en underlig/obegriplig klang.

Migrant

Vad som avses med begreppet migrant kan variera något i olika sammanhang. Vanligtvis avses med begreppet migrant någon som väljer att flytta från ett land till en annan⁸. Med begreppet person med utländsk bakgrund avses någon som antingen är utrikes född eller har två föräldrar som är utrikes födda⁹. Just begreppet migrant använder vi i DRW/

RTA-verksamheten när vi pratar om personer med migrationserfarenhet. Vi använder det som ett samlingsbegrepp som omfattar alla personer med olika typer av migrationserfarenhet, såsom asylsökande, nyanlända och andra personer med utländsk bakgrund som har flyttat till Sverige av olika skäl.

Ekonomisk migrant

Med begreppet ekonomisk migrant avses någon som väljer att flytta från ett land till ett annat för att förbättra sin ekonomiska situation genom att exempelvis

arbeta. Ekonomiska migranter kan i sin tur delas i olika grupper som exempelvis migrantarbetare¹⁰.

Inresande student

Med begreppet inresande student avses:

- utbytesstudenter som är med i ett utbytesprogram vid svenska universitet och högskolor;
- personer som beviljats uppehållstillstånd för studier mindre än två år innan studiestart;

- studenter med utländsk bakgrund som har anlänt i Sverige mindre än sex månader innan studiestart;
- andra studenter som saknar uppgift om svenskt personnummer i högskolornas studieadministrativa system¹¹.

Asylsökande

Med begreppet asylsökande avses en person som söker asyl. Med begreppet asyl avses en process där en person beviljas

uppehållstillstånd på grund av personens status som flykting eller alternativt skyddsbehövande¹². I Sverige omfattas

8 The UN Refugee Agency (UNHCR) "Glossary", (<https://www.unhcr.org/glossary#migrant>)

9 SCB "Svensk och utländsk bakgrund för studenter och doktorander på universitet och högskolor" (webbsida), (<https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/utbildning-och-forskning/hogskolevasende/svensk-och-utlandskbakgrund-for-studenter-och-doktorander-pa-universitet-och-hogskolor/>)

10 European Commission Migration and Home Affairs, "Glossary", (https://home-affairs.ec.europa.eu/pages/glossary/economic-migrant_en); The UN Refugee Agency (UNHCR) "Glossary" (webbsida), (<https://www.unhcr.org/glossary/#migrant>)

11 SCB, "Svensk och utländsk bakgrund för studenter och doktorander på universitet och högskolor", (<https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/utbildning-och-forskning/hogskolevasende/svensk-och-utlandskbakgrund-for-studenter-och-doktorander-pa-universitet-och-hogskolor/>)

12 SFS 2005:716 Utlänningslag, kap 1. 3§

personerna som lämnat in en asylansökan av lagen om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA). Därför kan i vissa fall begrep-

pet asylsökande avse alla personer som omfattas av LMA, oavsett personens status gällande asylprocessen¹³.

Flykting

Med begreppet flykting avses en person med flyktingstatus som de har fått i och med att de har sökt internationellt skydd i ett land där personen inte är medborgare, och som inte kan söka skydd i sitt medborgarskapsland för att personen känner välgrundad fruktan för förföljelse på grund av ras, nationalitet, religiös eller politisk uppfattning eller på grund av kön, sexuell läggning eller annan tillhörighet till en viss samhällsgrupp¹⁴.

Med flyktingstatus beviljas personen också ett tidsbegränsat uppehållstillstånd, vilket ger personen rätt att under 3 års tid bo kvar i Sverige och ta del av välfärdssystemet nästan på samma sätt som svenska medborgare. När tillståndstiden löper ut, då behöver personen ansöka om ett nytt tidsbegränsat uppe-

hållstillstånd för att behålla sin rätt att bo i Sverige. Längre fram, om personen kan uppfylla några särskilda villkor såsom exempelvis försörjningskrav, då kan personen beviljas ett permanent uppehållstillstånd utan en tidsbegränsning på rätten att bo i Sverige och ta del av välfärdssystemet. Sedan, under förutsättning att personen uppfyller integrationskraven, kan den även beviljas svenskt medborgarskap.

Det är viktigt att notera här att vid tidpunkten då den här skriften publiceras, pågår en historiskt omfattande reform i migrationslagstiftningen, så ovanstående detaljer om flyktingstatus och dess innebörd kan mycket väl ha ändrats avsevärt efter att den här skriften har publicerats.

Alternativt skyddsbehövande

Med begreppet alternativt skyddsbehövande avses en person med status som alternativt skyddsbehövande som de har fått i och med att de har sökt internationellt skydd i ett land där personen inte är medborgare, och som inte kan söka skydd i sitt medborgarskapsland för att det finns grundad anledning att anta att personen vid ett återvändande till landet skulle löpa risk att straffas med döden eller att utsättas för kroppsstraff, tortyr eller annan omänsklig eller för-

nedrande behandling eller bestraffning, eller som civilperson löpa en allvarlig och personlig risk att skadas på grund av urskillningslöst våld med anledning av en yttre eller inre väpnad konflikt¹⁵.

Sammanfattningsvis kan det förenklat sägas att skälen som ger rätt till status som alternativt skyddsbehövande inte behöver vara lika allvarliga som de skäl som ger rätt till flyktingstatus. Med status som alternativt skyddsbe-

13 Länsstyrelserna, "Begreppsdefinitioner", (<https://integration.lansstyrelsen.se/regional-samverkan/begreppsdefinitioner/>)

14 SFS 2005:716 Utlänningslag, kap 4. 1§

15 SFS 205:716, Utlänningslag, kap 4. 2§

hövande beviljas personen också ett tidsbegränsat uppehållstillstånd, vilket ger personen rätt att under 13 månaders tid bo kvar i Sverige och ta del av välfärdssystemet nästan på samma sätt som svenska medborgare. När tillståndstiden löper ut, då behöver personen ansöka om ett nytt tidsbegränsat uppehållstillstånd för att behålla sin rätt att bo i Sverige. Längre fram, om personen kan uppfylla några särskilda villkor såsom exempelvis försörjningskrav, då kan personen beviljas ett permanent uppehållstillstånd utan en tidsbegränsning på rätten att bo i Sverige och ta

del av välfärdssystemet. Sedan, under förutsättning att personen uppfyller integrationskraven, kan den även beviljas svenskt medborgarskap.

Det är viktigt även här att notera att vid tidpunkten då den här skriften publiceras, pågår en omfattande reform i migrationslagstiftning, så ovanstående detaljer om status som alternativt skyddsbehövande och dess innebörd kan mycket väl ha ändrats avsevärt efter att den här skriften har publicerats.

Nyanländ

Beroende på sammanhanget kan det variera vad som avses med begreppet nyanländ. Gällande mottagande och etablering avses som nyanländ oftast en person som beviljats asyl (uppehållstillstånd som flykting eller på grund av andra skyddsskäl) samt i vissa fall en person med utländsk bakgrund som har anknytning till någon som beviljats asyl¹⁶. Enligt Arbetsförmedlingens definition anses en person vara nyanländ

i 24 månader, när personen omfattas av etableringsinsatser. Enligt Skollagen anses en elev vara nyanländ när eleven har varit bosatt utomlands, är nu bosatt i Sverige och har påbörjat sin utbildning här senare än höstterminens start det kalenderår då eleven fyller sju år. En elev anses inte längre vara nyanländ efter fyra års skolgång i Sverige¹⁷.

¹⁶ Länsstyrelserna, "Begreppsdefinitioner", (<https://integration.lansstyrelsen.se/regional-samverkan/begreppsdefinitioner/>) ; SFS 2017:584), Lag om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare

¹⁷ SFS 2010:800, Skollag, kap 3. 12a§

Bilaga 4 - Strukturella hinder

Att öka inkludering av migranter med normbrytande funktionalitet handlar i stor utsträckning om att förebygga och avveckla strukturella hinder. Med ordet strukturella hinder menas här samhällsstrukturer, maktstrukturer, regelverk och olika delar av samhällsmiljön som utgör ett hinder inom inkluderingsprocessen för migranter med normbrytande funktionalitet. På grund av sådana strukturella hinder kan individer bli exkluderade från samhällslivet. Det är dessutom vanligt att olika strukturella hinder samspekar med varandra, vilket gör att migranter med normbrytande funktionalitet hamnar ännu längre ifrån samhällsinkludering.

Det finns vissa narrativ i samhällsdebatten som på ett tydligt sätt illustrerar hur strukturella hinder uppstår och försämrar inkludering av migranter med normbrytande funktionalitet. Först, under lång tid, har det funnits ett starkt kris-narrativ som en ledstjärna i den politiska och även i den bredare samhällsdebatten. Sedan 2015 har vi tagit oss igenom det som kallades för flyktingkrisen, krisen i folkhälsa i samband med spridning av Covid 19 och på senare tid även en kris för Sveriges inre och yttre säkerhet och ekonomiska kris i samband med Rysslands fullskaliga invasionskrig i Ukraina.

Kris-narrativet i sin tur gör steget kortare till en stark åtstramningspolitik, socialpolitik och migrationspolitik, där fokuset ligger på nedskärningar i system för migrationsmottagande och socialt stöd för de olika samhällsgrupper i behov därav. Migranter med normbrytande funktionalitet drabbas synnerligen hårt av en sådan åtstramningspolitik eftersom deras situation påverkas av både nedskärningar i mig-

rationsmottagandet och det sociala stöd som de skulle behöva i sin integrationsprocess och utifrån sin normbrytande funktionalitet.

Regelverket som definierar sociala rättigheter för migranter i Sverige utgår från en hierarkisk ordning där omfattningen av individens sociala rättigheter beror på deras migrationsstatus. Därför har asylsökande och flyktingar från Ukraina bara tillgång till strikt begränsade sociala rättigheter, medan personer som anses som bosatta i Sverige med uppehållstillstånd eller uppehållsrätt har tillgång till sociala rättigheter som är endast lite begränsade i jämförelse med svenska medborgare. Det här hierarkiska systemet omfattar även rätten till olika slags stöd för personer med normbrytande funktionalitet. Detta betyder att personer med en migrationsstatus som innebär strikt begränsade sociala rättigheter har så begränsad rätt till socialt stöd utifrån deras normbrytande funktionalitet att deras basala behov av stöd inte blir tillgodosedda - de blir beroende av välgörenhet från familj och bekantskapskretsen eller hamnar i utanförskap när familj och bekanta inte finns här för dem.

Arbetslinjen och kampen mot bidragsberoende är ett annat tydligt narrativ som i stora drag handlar om att det måste finnas starka incitament för att alla ska ha ett arbete och ingen ska hamna i så kallat bidragsberoende. Det bygger på ett ideal om självförsörjande medborgare och ett hot om bidragsberoende. Aktivitetskrav för personer med funktionsnedsättning och försörjningskrav för migranter är centrala delar av politiken som strävar efter en starkare arbetslinje och minskat bidragsbero-

ende. Narrativet om arbetslinje och kamp mot bidragsberoende tenderar att inte ta hänsyn till om idealet om självförsörjande medborgare kan vara omöjlig att nå för de som möter olika strukturella hinder i samhället. Incitament, som exempelvis aktivitetskrav och försörjningskrav, ställer orimliga krav och försämrar rätten till social trygghet för de individer som av olika anledningar inte följer idealet om en självförsörjande medborgare.

Migranter med normbrytande funktionalitet drabbas synnerligen hårt. De måste ta sig igenom den långa hinderbanan, som består av olika slags strukturella hinder, för att komma in på arbetsmarknaden. Dessutom kan de på grund av

sin migrationsstatus ha mycket begränsade rättigheter till det sociala stöd som de skulle behöva för att kunna uppfylla aktivitets- och försörjningskraven. Det är inte ovanligt att migranter med normbrytande funktionalitet utsätts för moment 22 i deras integration där de har mycket begränsad rätt till socialt stöd på grund av deras migrationsstatus, men utan stöd kan de inte uppfylla kraven som skulle kvalificera dem för en bättre migrationsstatus, som i sin tur skulle ge dem rätt till det stöd de skulle behöva för bättre integration. På så sätt kan en individ fastna i en cykel av bristande integration och utanförskap som orsakas av samhället.

DRW/RTA deltagare berättar

Dålig kommunikation med myndigheter leder till missförstånd som i sin tur kan utestänga personer från nödvändiga stödinsatser.

Deltagaren har kontakt med Arbetsförmedlingen och har påbörjat insatser under jobb- och utvecklingsgarantin. På grund av kronisk smärta orkar han inte arbeta 8 timmar om dagen. Handläggaren på Arbetsförmedlingen vill att han skaffar ett läkarintyg som bevis på hans tillstånd. När personen träffar läkaren på vårdcentralen, förstår inte läkaren vad Arbetsförmedlingen kräver för intyg och bollar tillbaka ärendet till Arbetsförmedlingen.

Deltagaren kontakter då Arbetsförmedlingens handläggare igen och berättar att läkaren inte utfärdade ett sådant läkarintyg, utan bad honom att vända sig till Arbetsförmedlingen igen. Arbetsförmedlingens handläggare lyssnade på personen och svarade sedan: "Jag förstår." När handläggaren hade sagt att hen förstår, då trodde personen att handläggaren inte längre kräver ett läkarintyg, eftersom hon hade förstått att det inte gick vägen för personen att skaffa sig ett sådant läkarintyg.

Efter ett tag blev personen sanktionerad av Arbetsförmedlingen med hänvisning till att personen inte hade skaffat läkarintyget trots Arbetsförmedlingens begäran. Han var mycket förvirrad och förstod inte varför han plötsligt blev sanktionerad eftersom han trodde att begäran på läkarintyget hade upphört efter det sista samtalet med handläggaren, där handläggaren hade sagt att hen förstår.

Det behövdes insatser från RTA-projektet och möten med alla berörda aktörer för att reda ut denna situation och få personen tillbaka in i systemet.

Även när vi pratar ett språk som personen förstår, kan olika uttryck betyda olika saker i olika kulturer.

En kvinna berättade för oss: "En gång sa min arbetsterapeut att han kan göra ett hembesök till mig om jag vill. Vad betyder det? I min kultur kan ett sådant erbjudande betyda att han är intresserad av att ha en romantisk relation med mig eller att han vill ha sex med mig."

Bristande könsperspektiv kan skapa allvarliga situationer av ojämlikhet och bristande stöd.

En annan kvinna berättade för oss: "När jag har mens kan jag inte använda min protes, vilket betyder att jag inte kan gå till min praktikplats. Min handledare var en man och därför förmår jag inte berätta för honom varför jag inte kan komma till praktikplatsen. Jag har till och med fått en del av min etableringsersättning indraget med hänvisning till att jag inte deltar i praktik på heltid. Jag får etableringsersättning bara för den tiden jag kan använda min protes och gå till praktikplatsen."

Digitalt utanförskap kan utestänga personer från väldigt många tjänster och stödinsatser.

En deltagare berättar för oss: "Det är väldigt vanligt att behöva logga in med Bank-ID på Mina sidor eller i något annat ställe på webben när man ska ansöka om eller använda någon tjänst eller söka olika slags stödinsatser. För att kunna göra det, måste man ha en smartphone eller liknande och man måste ha personnummer och sådant man behöver för att kunna skaffa

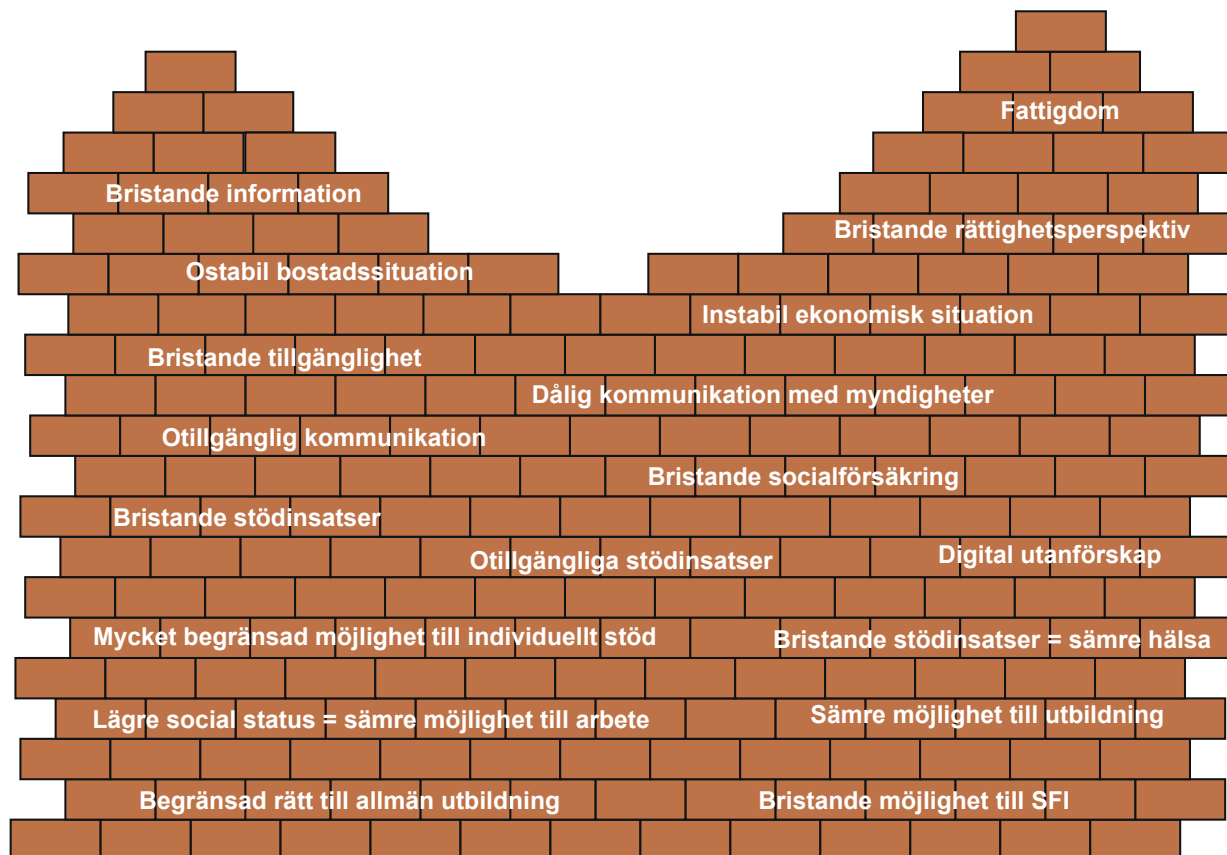
sig ett Bank-ID. Jag hade varken en sådan digital enhet eller ett Bank-ID. Så, ingenting fungerade för mig. Jag kunde inte ansöka om eller använda väldigt många viktiga tjänster och stödinsatser som finns.”

Myndigheter behöver vara medvetna om att personer som lever i fattigdom inte har tillgång till de mest självklara bekvämligheter, om dessa inte tillgodoses med hjälp av socialt stöd.

En deltagare berättar för oss: “Socialtjänsten kräver att de måste kunna ringa mig på telefon, fast i mitt försörjningsstöd får jag inga pengar för att kunna köpa en telefon och ha ett telefonabonnemang.

Det är väldigt dyrt och svårt för mig att se till att de kan nå mig via telefon om jag inte får något försörjningsstöd för det.”

•

Bilden ovan visar en mur av tegelstenar. I väggens byggstenar nämns några av

de hinder vi har sett, som drabbar migranter med normbrytande funktionalitet.

I följande lista finns flera. I denna verktygslåda går vi inte in på detaljer om olika hinder utan vill ge exempel på vad

de kan vara. Listan är långt ifrån utslutande.

- **bristande rättighetsperspektiv**
- **bristande information**
- **fattigdom**
- **instabil bostadssituation**
- **instabil ekonomisk situation**
- **bristande tillgänglighet**
- **dålig kommunikation med myndigheter**
- **otillgänglig kommunikation**
- **bristande socialförsäkring**
- **bristande stödinsatser**
- **otillgängliga stödinsatser**
- **mycket begränsad möjlighet till individuellt stöd**
- **bristande stödinsatser = sämre hälsa**
- **digitalt utanförskap**
- **lägre social status = sämre möjlighet till arbete**
- **sämre möjlighet till utbildning**
- **begränsad rätt till allmän utbildning**
- **bristande möjlighet till SFI**
- **otillgänglig SFI**
- **bristande stödinsatser i utbildning**
- **otillgänglig utbildning**
- **ökat geografiskt avstånd till utbildning**
- **bristande möjlighet till tillgänglig transport**
- **socialt utanförskap = sämre hälsa**

- **bristande möjlighet till god hälsa**
- **bristande hälsovård**
- **bristande sjukvård**
- **bristande hjälpmedel**
- **frekventa flyttar mellan bostäder**
- **avsaknad av Bank-ID**
- **avsaknad av bankkonto**
- **sämre skydd mot hatbrott**

Att förebygga och avveckla strukturella hinder handlar om att förändra och utforma samhällsstrukturer, maktstrukturer, regelverk och en samhällsmiljö

där migranter med normbrytande funktionalitet kan obehindrat och på jämlika villkor vara inkluderade i samhällslivet.

Bilaga 5 - Metoder som fungerar

Inom DRW/RTA-projekten har vi provat och anser att följande metoder, bland andra, fungerar, för att de bryter ner de olika tegelstenarna i väggen som hindrar inkludering (se bild i bilaga 4). Tillsammans bidrar användningen av metoderna

till att ta bort en tegelsten i taget. Metoderna är en del av verktygslådan som vi jobbar med för att öka inkludering av migranter med normbrytande funktionalitet.

Reach out med informations spridning

Det är viktigt med att nå ut till migranter med normbrytande funktionalitet. DRW/RTA-projekten har lyckats genom att ha haft anställda med dubbel kompetens inom migration och funktionshinder, och genom att ha genomfört många olika aktiviteter från vilka ordet har spridits. Information har spridits genom att ha gått på och tagit emot studiebesök

där teamet träffat andra aktörer. Inom RTA-projektet har vi använt oss av Mobila mottagningar där vi åker ut och träffar personer på plats i olika orter, för att höra om deras situationer och att ge stöd. Information har spridits på evenemang som t ex Järvaveckan, MR-dagarna, Welcome House och andra aktiviteter som når ut till många människor.

Tillgång till tolk och information på personens modersmål

Samtal/intervjuer har hållits med individen på sitt modersmål, för att försäkra att informationen är tydlig och förståelig för individen, men även att stödperso-

ner får en bra förståelse av individens situation. Det betyder att tillgång till tolk är oersättlig.

Tillgängliga möten

Möten behöver vara tillgängliga, både

fysiskt och på andra sätt (se bilaga 2 om tillgänglighet).

Flexibla mötestider

Mötestider behöver vara flexibla för att kunna möjliggöra träffar. Alla individer/familjer har olika situationer och möjlighet att få tillgång till transport och att

hitta personer som kan följa med vid behov, så flexibilitet är viktigt för att kunna tillgodose behoven.

Olika mötesformer

Flexibla mötesformer som innebär att personer kan träffas antingen fysiskt

eller digitalt kan underlätta att flera möten kan ske och ge meningsfulla resul-

tat. Det blir lättare att täcka ett stort geografiskt område vid digitala möten, om personer bor i olika delar av landet. För exempelvis personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och

personer som inte har tillgång till tillgängliga transportmedel, då kan digitala möten fungera bättre. För andra kan fysiska möten vara nödvändiga.

Olika typer av möten

Informationsmöten, temadagar, peer support eller att spela kubb och minigolf är typ av möten som vi har haft i projektverksamheten. Se avsnitt 4 om inkluderande aktiviteter och möten med

migranter med normbrytande funktionalitet för en mer ingående beskrivning av de olika aktiviteterna som vi har genomfört.

Gruppmöten funkar bra.

Gruppmöten ger möjlighet för flera att lära sig om ett ämne och även för diskussion mellan alla i gruppen som i sin tur bygger tillhörighet och erfarenhets-

utbyte. Typ av gruppmöten som vi har haft är studiecirkel, samtalsgrupper, arbetskafeer, drop-in, temamöten och peer support grupper.

Olika kommunikationskanaler

Email, Facebook, Whatsapp, Messenger är olika sätt att nå ut med information om projekten, men även att ta direkt

kontakt med individer. Flera olika kommunikationskanaler underlättar ett bredare informationsutbyte.

Samverkan

Det är viktigt att lära sig från de olika samhällsaktörerna och sprida information om vad vi gör via samverkan. Vi har exempelvis haft samverkan med Myndigheten för delaktighet för deras

informationssatsning. Vi har bidragit till öppna hus som t ex Welcome House Stockholm har hållit och vi har medverkat i flera evenemang organiserade av Länsstyrelsen.

Utbildning

Vi håller utbildningar med och för migranter med normbrytande funktionalitet i olika ämnen, och även för myndigheter och organisationer om t ex de livssituationer som migranter med normbrytande funktionalitet har. Utbildning för

stödpersoner som själva är migranter med normbrytande funktionalitet och som vill stödja andra i samma situation ser vi som viktigt, så att flera kan finnas tillgängliga för stödinsatser.

Bilaga 6 - Kort om ILI och DRW-, RTA- och DHR-projekten

Om ILI - Independent Living Institute

Independent Living Institute (ILI) är en stiftelse som drivs och kontrolleras av personer med normbrytande funktionalitet. Stiftelsen bildades 1993 och arbetar sedan dess med att främja möjligheterna för människor med norm-

brytande funktionalitet till mer personlig och politisk makt, självbestämmande, full delaktighet och jämlikhet. Arbetet sker genom information, utbildning, påverkansarbete och projektverksamhet.

Om DRW - Disabled Refugees Welcome

Disabled Refugees Welcome (DRW) är ett integrationsprojekt som drevs mellan 2017 - 2020 med stöd från Allmänna Arvsfonden. Därefter lever verksamheten vidare i mindre skala inom ILI samt genom nya projektsamarbeten

som bygger vidare på erfarenheterna från DRW. DRW hade som syfte att utveckla nya metoder som skapar bättre förutsättningar för mottagande och integration av migranter med olika slags normbrytande funktionalitet.

Om RTA - Rätten till arbete och ömsesidig integration

Rätten till arbete och ömsesidig integration (RTA) pågår mellan april 2022 - mars 2025, med stöd från Allmänna Arvsfonden. Projektet bygger vidare på erfarenheterna från DRW-projektet, men nu med ett fokus på arbete. Syftet är att förbättra integrations-

processen och öka anställningsbarhet bland migranter med normbrytande funktionalitet, att överbrygga de hinder som finns för målgruppen att komma ut på arbetsmarknaden på lika villkor som andra.

DHR-projektet - Integration av migranter med normbrytande funktionalitet och nya medlemmar för DHR i samarbete med DRW

Projektet genomfördes mellan oktober 2021 och september 2023, med stöd från Bidragsstiftelsen. Syftet var att främja integration av migranter med normbrytande funktionalitet genom ett kompetens- och erfarenhetsutbyte mellan ILI och DHR samt att öka kunskapen

bland målgruppen om det svenska civilsamhället i allmänhet och DHR i synnerhet, för att ge dem förutsättningar för framtida engagemang och möjligheter att påverka sin egen situation och samhällets utveckling.

Independent
Living Institute
independentliving.org

Bidragsstiftelsen

ALLMÄNNA
ARVSFONDEN

RÄTTEN TILL ARBETE OCH
ÖMSESIDIG INTEGRATION